

CZU 347.65

DOI 10.5281/zenodo.8388815

Evghenia GUGULAN,
doctorand
PhD student

Iuliana MURSA

ASPECTE COMPARATIVE PRIVIND TRANSMITEREA MASEI SUCCESORALE

Modernizarea Codului civil al Republicii Moldova a punctat un ansamblu de reguli specifice dreptului succesoral, fiind modificate practic totalmente reglementările normative specifice, inclusiv cele ce țin de transmisiunea masei succesoriale.

Procesul de transmitere a patrimoniului succesoral este unul firesc și absolut necesar pentru o democrație autentică, deziderat spre care tinde de ani buni Republica Moldova.

În acest context, autorii propun de a realiza un studiu ce se referă la abordarea efectelor de reglementare a aspectelor legate de transmiterea bunurilor succesoriale, în aspect comparativ cu legislația spaniolă, italiană, germană, turcă și nu în ultimul rând legislația Republicii Moldova, în vederea clarificării aspectelor care nu sunt suficient de cercetate în acest domeniu, pentru crearea unui mecanism adecvat și eficient de protecție a modului de transmitere a patrimoniului succesoral.

Cuvinte-cheie: moștenire, patrimoniu succesoral, transmisiunea masei succesoriale.

COMPARATIVE ASPECTS OF THE TRANSMISSION OF THE INHERITANCE PROPERTY

The modernization of the Civil Code of the Republic of Moldova has pointed out a set of rules specific to inheritance law, being modified practically completely specific normative regulations including the transmission of the estate.

The process of inheritance transmission is a natural and absolutely necessary process for a genuine democracy, a goal towards which the Republic of Moldova has been striving for years. In this context, the authors propose to carry out a study that refers to the effects of regulating aspects related to the transmission of inheritance assets, in comparison with Spanish, Italian, German, Turkish and, last but not least, Moldovan legislation, in order to clarify aspects that are not sufficiently researched in this field, with a view to creating an adequate and effective mechanism to protect the transmission of inheritance assets.

Key words: inheritance, inheritance patrimony, transmission of the estate.

Introducere. Prin prisma proceselor care marchează etapa actuală de evoluție a dreptului succesoral autohton se remarcă procesul de transmitere a moștenirii. Pentru

o democrație veritabilă, spre care Republica Moldova tinde de ani de zile, acesta este un proces firesc și absolut necesar.

Actualitatea problemicii rezidă în ne-

cesitatea tot mai frecventă de abordare a ideii de transmitere a patrimoniului succesoral, iar legislația civilă nu denotă numeroase reglementări în domeniul transmisiunii patrimoniului succesoral.

Limitele de studiu ale acestui articol se referă strict la abordarea efectelor de reglementare a aspectelor legate de transmiterea bunurilor succesoriale, în aspect comparativ cu legislația spaniolă, italiană, germană, turcă și nu în ultimul rând legislația Republicii Moldova, pentru a clarifica aspectele care nu sunt suficient de cercetate în acest domeniu, în vederea creării unui mecanism adecvat și eficient de protecție a modului de transmitere a patrimoniului succesoral. Normele privind succesiunea au mai multe obiective, printre care: asigurarea transmișiei universale a drepturilor și obligațiilor defunctului către moștenitorii acestuia; protejarea intereselor familiei prin conservarea patrimoniului familiei în conformitate cu succesiunea legală; stabilirea libertății moștenitorului de a desemna moștenitori și legatarii prin testament, prin derogare de la normele privind succesiunea legală; protejarea moștenitorilor vulnerabili prin reglementarea rezervei succesoriale; protejarea intereselor creditorilor defunctului; stabilirea unei proceduri succesoriale sigure și echitabile.

Metode și materialele aplicate. La elaborarea acestui studiu au fost utilizate materiale teoretice, normative și empirice. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de cercetare științifică, printre acestea fiind metoda logică, metoda analizei comparative și altele.

Scopul lucrării este de a face o analiză juridico-contemporană, de a studia diferitele aspecte teoretice ale temei abordate și de a analiza normele ce reglementează aspectele privind transmisiunea patrimoniului succesoral, de a clarifica acele momente insuficient cercetate în acest domeniu.

Rezultatele obținute și discuții. Conform art. 2162 Cod Civil al Republicii Moldova, succesiunea reprezintă una dintre modalitățile de dobândire a dreptului de pro-

prietate prevăzute la articolul indicat, care include transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane fizice sau juridice ori către stat și reprezintă una dintre cele mai importante măsuri de drept civil [6].

Conform prevederilor Codului Civil al Republicii Moldova de până la 2019, dreptul de opțiune pentru moștenire era exercitat în termen de șase luni de la data deschiderii succesiunii.

Prevederile respective constituiau o condiție obligatorie prin care succesorul își exprima consimțământul de a accepta sau de a refuza moștenirea. La expirarea intervalului de 6 luni, succesorul nu mai este îndreptățit prin lege să își exprime voința de a accepta sau de a refuza succesiunea. În consecință, dacă succesorul nu acceptă moștenirea în termen de 6 luni, se consideră că acesta a refuzat moștenirea. În urma modificării Codului civil în 2019, „lucrurile s-au schimbat total, așa că este important de reținut că noua legislație privind opțiunea succesorală prevede un termen de 3 luni, acordat prin lege, pentru a renunța la moștenire, și nu pentru a accepta, așa cum se întâmpla anterior. Referitor la acest aspect, alineatul (2) din articolul 2390 Cod Civil al RM” [6] prevede că, la trecerea termenului de renunțare, se consideră că moștenirea a fost acceptată de către moștenitor.

Legiuitorul instituie astfel o prezumție de acceptare a moștenirii de către moștenitor. La fel ca în legislația Italiei, acceptarea moștenirii are loc prin două metode: a) în mod vădit, adică moștenitorul poate depune o declarație de acceptare a succesiunii la biroul notarului care conduce procedura de succesiune, înainte de expirarea termenului de depunere a actelor privind renunțarea; b) tacit, art. 2390 alin. (2), adică după expirarea termenului de renunțare, masa succesorală se consideră că a fost acceptată de către moștenitor.

Aspecte comparative privind transmisiunea masei succesoriale în legislația spaniolă

Conform legislației spaniole, dreptul

ereditar sau dreptul succesoral este reprezentat ca fiind acea parte a dreptului privat care reglementează succesiunea pentru cauză de moarte și determină soarta proprietății și a raporturilor juridice, active și pasive, ale unei persoane după momentul decesului. În dreptul succesoral spaniol sunt prevăzute două tipuri de moștenire, în funcție de faptul dacă defunctul și-a stabilit sau nu voința sub forma unui testament:

– Succesiunea testamentară, și anume succesiunea care își are cauza prin voința defunctului exprimată printr-un testament valabil. Defunctul poate dispune liber de bunurile sale după deces, cu anumite limitări, atribuind dreptul de proprietate asupra bunurilor persoanelor pe care le dorește, pentru care trebuie să își întocmească testamentul în timpul vieții. Limitările pe care legea le stabilește, de obicei sunt desemnarea anumitor rude cărora li se recunoaște dreptul de a moșteni o parte din bunurile defunctului, chiar și împotriva voinței acestuia.

– Moștenirea este o limitare imperativă, impusă de lege la capacitatea testatorului de a distribui moștenirea, obligând ca o parte din moștenire să fie rezervată în mod obligatoriu anumitor membri ai familiei, numiți moștenitori forțați sau moștenitori legali.

– Succesiunea prin testament sau succesiunea între vii este succesiunea care are loc atunci când nu există un testament al defunctului cu privire la toate sau la o parte din bunuri. Pentru acest tip de succesiune, ordinea de succesiune este cea prevăzută de lege. Ordinea obișnuită a succesiunii în multe țări include, în ordine, descendenții, ascendenții, soțul/soția, colateralii și statul pe ultimul loc [12, p.313-315].

Anumite raporturi juridice, atât active, cât și pasive, nu sunt acoperite de succesiunea universală prin deces. Acestea sunt drepturi și obligații netransferabile care se sting la decesul defunctului. Există cazuri în care drepturile reale minore, cum ar fi uzufructul, uzul sau locațiunea, se sting prin deces. Drepturile și obligațiile care decurg din contractele de inspirație personală sunt, de asemenea, ex-

cluse, deoarece acestea au fost convenite pentru a fi executate de către testator și, odată ce acesta încetează din viață, moștenitorul nu le poate executa în locul lui.

Conform legislației spaniole, un testament poate schimba soarta bunurilor defunctului, atâta timp cât nu afectează drepturile legale, care sunt intangibile. Dezmoștenirea beneficiarilor legali de acțiuni legitime nu este posibilă decât în cazul în care există cauze foarte specifice prevăzute de lege.

Succesiunea testamentară, cunoscută și sub denumirea de succesiune ab intestat, legală sau legitimă, este succesiunea ereditară de drept comun pentru cauza de moarte, care apare în cazul inexistenței sau invalidității testamentului defunctului. Întrucât este nevoie de a alege un succesor și în absența unui testament scris al defunctului, legea completează această voință prin desemnarea succesorilor din oficiu. Succesiunea testamentară este un document eliberat de judecător sau de notar prin care se pot declara moștenitori atunci când o persoană decedează fără a lăsa un testament. Respectiva procedură este cunoscută și sub denumirea de declararea moștenitorilor.

Termenul dat se aplică atunci când testamentul nu conține moștenitori sau atunci când testamentul a fost declarat nul și fără efect de către judecător. Drept exemplu, avem situații în care se dovedește că testatorul suferea de demență sau de deteriorare mintală gravă. Cunoscută și sub denumirea de succesiune legală, își produce efectele atunci când nu există moștenitori specifici sau un document legal, cum ar fi un testament, care să indice succesorul moștenirii, după decesul proprietarului bunurilor care urmează a fi moștenite, legea având obligația de a indica moștenitorii masei patrimoniale respective.

În consecință, conform legii, în cazul succesiunii ab intestat, moștenitorii sunt stabiliți prin lege. Procedura finală adoptată diferă de la un sistem juridic la altul, deși, de obicei, se bazează pe relațiile de consangvinitate și afinitate, incluzând, în această ordine, descendenții, ascendenții, soțul/soția, colate-

ralii și, pe ultimul loc, statul [21].

Impozitele pe moștenire în Spania. În Spania, dreptul la moștenire este recunoscut în Constituția spaniolă din 1978, la articolul 33, împreună cu dreptul la proprietate privată [9]. Deseori pot apărea conflicte între moștenitori atunci când vine vorba de împărțirea moștenirii, în special atunci când există bunuri imobile care trebuie împărțite între mai mulți moștenitori și unii doresc să vândă, iar alții nu. Există o altă soluție puțin cunoscută, dar foarte eficientă, care constă în vânzarea drepturilor de moștenire către societăți specializate în achiziționarea de moșteniri și coproprietăți.

Referitor la impozitare, trebuie reținut faptul că există un termen de șase luni de la data decesului pentru a achita toate impozitele care decurg din moștenire, deși uneori se poate solicita o prelungire. Anumite comunități prevăd anumite tipuri de scutiri de taxe. Printre acestea se numără obligațiile fiscale care decurg din impozitul pe creșterea valorii proprietăților imobiliare urbane, cunoscut sub numele de impozit pe câștigurile de capital. Impozitarea succesiunilor este reglementată de Legea 29/1987, din 18 decembrie 1987 [15], privind impozitul pe succesiuni și donații, de Decretul 1629/1991, din 8 noiembrie 1991 [16], de aprobare a Regulamentului privind impozitul pe succesiuni și donații și, în cazul Cataloniei, de Legea 10/2008, din 10 iulie 2008 [17], din cartea a patra a Codului civil al Cataloniei, referitoare la succesiuni.

Sistemul dobândirii succesiunii prin acceptare presupune că succesiunea trece prin trei faze perfect delimitate și conturate: a) deschiderea succesiunii, b) stabilirea moștenirii, c) acceptarea sau respingerea acesteia de către cel chemat să succeadă.

Sistemul de achiziție cu titlu gratuit, în cadrul căruia principiul dreptului de proprietate este bazat pe conceptul de transfer, ar fi practic imposibil. Conform acestui concept, la decesul defunctului, averea este transmisă moștenitorului fără ca acesta din urmă să fie nevoit să o accepte.

În vederea exercitării dreptului de transmitere, trebuie să se producă o serie de circumstanțe:

– Decesul defunctului, ceea ce condiționează deschiderea succesiunii.

– Transferul moștenirii către persoana moștenitorului „cesionarul”.

– Decesul moștenitorului înainte de acceptarea sau de respingerea moștenirii.

– Cedentul-moștenitor trebuie să aibă moștenitori, adică trebuie să existe urmași.

Există o singură succesiune, că cesionarii nu succed decât cedentului, iar în cadrul moștenirii acestuia din urmă au puterea de a accepta sau de a refuza moștenirea defunctului, care nu a fost exercitată de cedent. În consecință, nu există o dublă transmitere a moștenirii sau a succesiunii ca atare, ci un simplu efect transmisiv al dreptului sau al puterii de configurare juridică, ca o condiție necesară pentru capacitatea legitimatorului de a accepta sau de a refuza moștenirea deținută de drept de către moștenitorii transmițători. Într-o unitate organică și funcțională a fenomenului succesoral al moștenitorului decedat, prin care, acceptând moștenirea moștenitorului transmițător și exercitând efectul transmisiv încorporat în aceasta, moștenitorii transmițători vor succeda direct moștenitorului decedat și, într-o altă succesiune, moștenitorului transmițător decedat.

Hotărârea Curții Supreme consolidează poziția susținută de doctrina majoritară în materie, dar precizează că cesionarii vor fi considerați moștenitori în masa succesorală a defunctului dacă, în virtutea moștenirii dobândite în patrimoniul cedentului, acceptă patrimoniul cedentului.

Legislația spaniolă prevede că nu moștenirea în sine trebuie să plătească impozitul pe succesiune, ci beneficiarul succesiunii defunctului, fie că este vorba de o moștenire, fie de o parte a acesteia. Reducerea impozitului pe moștenire aduce beneficii directe persoanelor fizice, indiferent de țara de reședință a beneficiarului și în ciuda faptului că o parte din aceeași moștenire poate fi administrată într-o jurisdicție de drept comun în care im-

pozitarea activelor succesoriale este tratată diferit. Totodată, este esențial să rețineți că, în Spania, impozitul pe donații nu este niciodată o potențială scutire. Impozitul pe donații trebuie plătit, în cazul în care există o obligație de plată a impozitului pe donații, în termen de 30 de zile de la primirea donației de către donatar.

Spania are o reglementare restrânsă în materie de moștenire, cu dispoziții privind partajul forțat pentru copii și descendenți. Quantumul partajului obligatoriu stabilește cota-parte a descendenților la două treimi din cota de moștenire, dacă există cel puțin un descendent. Dreptul de a primi o acțiune executată silit nu face obiectul unei renunțări.

Cota obligatorie poate fi satisfăcută printr-o donație în timpul vieții sau prin testament. Valoarea donațiilor care depășesc o treime sau o jumătate din cota de moștenire poate fi revendicată. Clauzele de revendicare sunt necesare pentru a împiedica persoana decedată să evite o revendicare prin donarea bunurilor înainte de deces. Printre excepțiile de la normele privind moștenirea forțată se numără dezmoștenirea pentru motive întemeiate sau nedemnităte. Fiecare regiune autonomă a Spaniei are dreptul de a legifera cu privire la diferite aspecte ale Codului civil spaniol. Succesiunea este unul dintre aceste domenii. Din această perspectivă, Codul civil spaniol prevede ca cel puțin o treime din moștenirea indisponibilă a defunctului să fie atribuită descendenților defunctului și, în anumite ocazii, soțul supraviețuitor are dreptul la uzufruct asupra diferitelor bunuri.

Codul civil spaniol nu se aplică însă în unele regiuni autonome, deoarece este în vigoare un cod civil regional. De exemplu, în Codul civil catalan, bunurile indisponibile ale defunctului reprezintă 25% din moștenire, față de o treime în Codul civil spaniol [11].

Conform legislației spaniole, în cazul în care o persoană fizică decedează fără a lăsa instrucțiuni valabile pentru dispunerea bunurilor, se aplică legea regiunii autonome de reședință. Legislația în vigoare atribuie, de obicei, moștenirea descendenților defunctu-

lui. Conform legii, în cazul în care defunctul nu are descendenți, moștenirea este atribuită părinților, soțului/soției, fraților sau surorilor și nepoților.

În același timp, este foarte frecvent ca moștenirea să fie atribuită descendenților defunctului, cu drept de folosință-uzufruct în favoarea soțului. Defunctul are dreptul de a numi un executor testamentar care să distribuie averea în conformitate cu testamentul defunctului și să îndeplinească alte îndatoriri și obligații. Conform legii, în cazul în care defunctul nu a desemnat un executor testamentar, beneficiarii testamentului trebuie să convină asupra distribuirii bunurilor sau, în lipsa unui acord, să numească un executor testamentar. În cazul în care beneficiarii nu sunt de acord să numească un astfel de executor, aceștia au dreptul de a solicita un executor.

Aspecte comparative privind transmiterea masei succesoriale în legislația italiană

În jurisprudența italiană succesiunea reprezintă procedura legală care prevede transferul succesiunii de la defunct la moștenitorii acestuia. Prin masa succesorală, jurisprudența înțelege ansamblul relațiilor patrimoniale active, dar și pasive, transmisibile la momentul decesului. Astfel, în cuvinte mai simple, masa succesorală cuprinde nu numai bunurile și creanțele, ci și datoriile persoanei decedate.

Legislația italiană consacră două tipuri de succesiune:

– testamentară, atunci când este reglementată de un testament;

– legală, atunci când, în lipsa unui testament, este guvernată exclusiv de lege, care prevede destinația bunurilor în funcție de gradul de rudenie.

Legislația succesorală definește relațiile transmisibile ca fiind cele care nu încetează odată cu moartea subiectului. Prin urmare, drepturile de proprietate absolută sunt în general transferabile, cu excepția drepturilor foarte personale, cum ar fi uzufructul, uzul și locațiunea, care se sting la moartea titularului. Contractele și obligațiile sunt, de asemenea, transmisibile, atâta timp cât nu se bazează

pe calitățile personale ale părților; la fel și relațiile inerente societății, al cărei proprietar era de iure. Toate raporturile nepatrimoniale, fie ele personale (drepturi de personalitate), fie patrimoniale (căsătorie, autoritate părintească), se sting la moartea titularului.

Transmiterea succesiunii care se deschide la decesul unei persoane în locul ultimului său domiciliu presupune transferul de poziții juridice, active sau pasive, de la defunct la succesorul său și, potrivit unei prime distincții, poate fi de două tipuri:

– universală, prin care moștenitorul succede (integral sau parțial) în toate drepturile și obligațiile care nu s-au stins prin decesul defunctului;

– cu un titlu special, prin care succesorul, numit legatar, succede numai la unul sau la mai multe raporturi patrimoniale bine definite ale defunctului.

Această structură a celor două tipuri dă naștere unui prim efect fundamental pe care merită să îl subliniem imediat. Persoana chemată să dobândească toate raporturile patrimoniale transmisibile dobândește și eventualele datorii, astfel, doar prin acceptarea voluntară a moștenirii își asumă poziția de moștenitor; în schimb, legatarii devin automat moștenitori de la deschiderea succesiunii, fără a fi nevoie să accepte moștenirea, și primesc în general doar un beneficiu din atribuirea bunurilor. Legatarul nu este obligat să plătească datoriile succesiunii, care sunt suportate exclusiv de moștenitori proporțional cu părțile lor, deși testatorul poate prevedea ca legatul să presteze un anumit serviciu, sub rezerva, totuși, a valorii bunurilor primite.

Dreptul succesoral italian reglementează trei tipuri de succesiuni:

– Succesiunea testamentară, prin care defunctul a prevăzut în testamentul său repartizarea bunurilor sale între moștenitorii săi și, dacă este cazul, între legatarii săi.

– Succesiunea legitimă, care prevede că în absența unui testament sau în cazul unui testament declarat ulterior nul, legea intervine pentru a identifica moștenitorii în persoana rudelor apropiate ale defunctului și pentru

a le atribui bunurile succesiunii. Succesiunea legitimă poate îndeplini o funcție reziduală față de succesiunea testamentară, aplicându-se oricăror bunuri excluse prin testament. Altfel spus, dacă testamentul nu reglementează întreaga succesiune, acesta va fi parțial testamentar și parțial legitim.

– Succesiunea necesară este prevăzută atunci când testatorul a dispus de bunurile sale, dar fără a respecta drepturile garantate prin lege rudelor sale cele mai apropiate, care au întotdeauna dreptul la o parte din succesiune [18].

Pentru a putea primi moștenirea, este suficient să fii în viață sau chiar doar conceput la momentul deschiderii succesiunii, persoanele născute în termen de 300 de zile de la decesul testatorului sunt considerate ca fiind „concepute”, dar participarea la succesiune este totuși condiționată de evenimentul nașterii. Persoanele juridice pot, de asemenea, să moștenească, chiar dacă sunt entități nerecunoscute, indiferent dacă există sau sunt constituite în modul indicat de testator. Totodată, unele persoane își pierd capacitatea de a moșteni atunci când sunt considerate nedemne de către lege, adică nedemne de beneficiile moștenirii, deoarece au comis acte deosebit de grave împotriva defunctului sau a rudelor acestuia.

Din acest motiv nu sunt demni de moștenire:

– Acela care a ucis sau a încercat să ucidă în mod intenționat testatorul sau rudele acestuia și a cărui pedeapsă nu a fost exclusă de legea penală;

– Care a comis vreodată o faptă împotriva acestor persoane căreia legea declară aplicabile dispozițiile privind omorul;

– Care a denunțat în mod calomnios una dintre aceste persoane sau a depus mărturie falsă împotriva lor, cu condiția ca acest comportament să fi fost stabilit în cadrul unui proces penal;

– Cel care, prin violență sau rău intenționat, a forțat testamentul sau l-a distrus, falsificat, modificat sau ascuns.

Testatorul poate reabilita persoana ne-

demnă la succesiune prin exprimarea voinței sale în două moduri: în mod expres, prin act public sau prin testament, sau tacit, indicând întotdeauna în testament numele acelei persoane ca moștenitor, cunoscând cauza nedemnității.

Sub orice formă, indiferent dacă există sau nu o voință expresă a testatorului, în termen de un an de la decesul săvârșit de acesta, sunt:

- Cei chemați la succesiune;
- Moștenitorii care au acceptat în mod expres sau tacit moștenirea;
- Legatarii testamentari;
- Orice reprezentanți legali ai moștenitorilor sau legatarilor;
- Cei care sunt în posesia bunurilor persoanei dispărute (despre care nu se mai aude nimic de cel puțin doi ani), pentru care au solicitat instanței să declare absența persoanei dispărute;
- Administratori ai succesiunii, numiți în cazul în care testamentul desemnează un moștenitor sub condiție, adică la apariția unui anumit eveniment viitor și incert;
- Administratorul succesoral, numit de instanță pentru a administra masa succesorală în cazul renunțării moștenitorilor care nu sunt în posesia succesiunii sau până la declararea acceptării sau neacceptării pentru ceilalți moștenitori;
- Executorii testamentari, desemnați de testator să execute testamentul său.

Sucesiunea se desfășoară în mai multe etape, care adesea coincid în timp, deși există etape cărora legea succesorală le atribuie efecte distincte și bine definite, cum ar fi deschiderea succesiunii, care identifică domeniul de aplicare teritorial și în timp a mecanismului succesoral, prin care sunt identificați subiecții care urmează să succedă pe baza unui titlu care legitimează chemarea și dezmoștenirea prin care bunurile defunctului sunt oferite și puse la dispoziția subiecților dezmoșteniți. Întrucât devoluțiunea nu implică imediat dobândirea moștenirii, ci doar dreptul de a o accepta, este necesar ca persoanele dezmoștenite să dovedească faptul că acceptă

moștenirea.

Acceptarea moștenirii poate fi exprimată printr-un act primit de notarul sau de greșierul de la locul ultimului domiciliu al defunctului sau poate fi tacită atunci când poate fi dedusă numai dintr-un comportament care confirmă voința de acceptare și care nu a putut fi realizat decât în calitate de moștenitor și care, prin urmare, este incompatibil cu voința de renunțare. În esență, succesiunea obligatorie este un instrument de protecție a așa-numiților legatari legitimați, care sunt legați de defunct prin legături de rudenie sau căsătorie și în privința cărora legea limitează chiar libertatea testamentară sau libertatea de a dispune de bunurile lor în timpul vieții prin donații și alte acte de liberalitate. Existența unei nevoi sociale de solidaritate între rudele apropiate implică împărțirea patrimoniului într-o cotă indisponibilă (sau legitimă, sau necesară) pentru beneficiari și o cotă disponibilă, de care testatorul poate dispune liber.

Prin urmare, legatar prezumtiv este persoana care, deși are dreptul automat la partea sa din moștenire, deoarece este legată de o relație de rudenie apropiată, a fost exclusă din testamentul care dispune de partea moștenitorilor testamentari dincolo de cota disponibilă [20].

În conformitate cu articolul 536 din Codul civil italian, beneficiarii sunt soțul, copiii și ascendenții, care au dreptul la următoarele cote-părți, în funcție de combinațiile posibile:

- Existența unui singur copil: 1/2 parte legitimă pentru copil, 1/2 parte disponibilă;
- Existența doar a câtorva copii: 2/3 din partea copilului legitim, 1/3 din partea copilului disponibil;
- Existența doar a ascendenților: 1/3 din cota de ascendenți legitimi, 2/3 din cota disponibilă;
- Existența doar a soțului: 1/2 din cota soțului legitim, 1/2 din cota disponibilă;
- Existența soțului/soției și a unui singur copil: 1/3 din cota legitimă revine copilului, 1/3 din cota disponibilă revine soțului/soției;
- Existența soțului și a mai multor co-

pii: 1/2 cotă-parte legitimă pentru copii, 1/4 cotă-parte legitimă pentru soț, 1/4 cotă disponibilă;

– Existența doar a soțului și a ascendenților fără copii: 1/2 din cota legitimă a soțului, 1/4 din cota legitimă a ascendenților, 1/4 din cota disponibilă.

Legiuitorul italian consacră următoarele feluri de testamente:

Testamentul olograf, care, sub forma unui înscris sub semnătură privată, este redactat în întregime de mână, datat și semnat de către testator, apoi păstrat de acesta sau de o persoană de încredere. Un testament olograf este nul și neavenit atunci când lipsește autograful sau semnătura autorului său, putând fi anulat doar în lipsa altor elemente.

Testamentul public, întocmit de notarul public, care, în prezența a doi martori, primește declarațiile testatorului, transcrie fidel conținutul acestora, le citește în prezența martorilor, indicând locul și data primirii și ora semnării sale, a martorilor și a testatorului însuși. În calitate de act public, acesta constituie dovada deplină a ceea ce a avut loc la notariat până la formularea unei plângeri de fals și este nul și neavenit atunci când îi lipsește forma scrisă și autentificată, când lipsește semnătura profesionistului și a testatorului însuși. În cazul unor vicii minore, acesta este anulabil în termen de cinci ani de la data publicării dispozițiilor testamentare.

Testamentul secret, care este redactat de către testator sau de o terță persoană, chiar și prin mijloace mecanice, semnat numai de către testator și predat în prezența martorilor la notar, conform unor formalități foarte precise. De fapt, testatorul înmânează formularul testamentar sigilat, care conține testamentul său, notarului care aplică confirmarea de primire, urmată de data și semnătura sa, a martorilor și a testatorului însuși. În cele din urmă, notarul este întotdeauna cel care întocmește și înmânează testatorului un proces-verbal de predare-primire, testatorul putând decide în orice moment să retragă testamentul. Un testament secret este nul atunci când, pe lângă lipsa semnăturilor notarului și a testatorului,

lipsește și forma scrisă a actului de primire. Din nou, alte vicii de formă fac ca actul să fie anulabil, urmând a fi executat în termen de cinci ani de la data executării dispozițiilor testamentare.

Toate aceste forme și tipuri nu afectează valoarea testamentelor, deoarece nu există o formă sau un tip care să fie preferabil altuia, deoarece doar momentul în care este declarat testamentul este fundamental, astfel încât testamentul ulterior prevalează întotdeauna asupra celui anterior, indiferent de forma adoptată.

Aspecte comparative privind transmiterea masei succesoriale în legislația Germaniei

Legislația germană în materie de moștenire permite tuturor să ia măsuri pentru bunurile lor în caz de deces. Acest lucru se face prin intermediul unui testament sau al unui contract de moștenire. Contractul de succesiune trebuie să fie întotdeauna autentificat. Un testament poate fi autentificat, dar acest lucru nu este obligatoriu. În cazul în care defunctul nu și-a reglementat succesiunea printr-un testament sau un contract de succesiune valabil, succesiunea legală este stabilită de Codul Civil german, fiind reglementată de articolul 1924. Conform Codului Civil, în cazul în care defunctul nu a lăsat niciun testament și niciun contract de moștenire, se aplică succesiunea legală. Aceasta prevede că copiii și soțul/soția moștenesc primii. În absența descendenților, alte rude le iau locul, în funcție de gradul de rudenie.

Conform ordinii succesoriale legale, dacă ordinea succesorală nu vă îndeplinește dorințele în ceea ce privește averea dumneavoastră, puteți utiliza un testament sau un contract de moștenire pentru a lua alte măsuri – și astfel, de exemplu, puteți desemna un singur moștenitor. Dimpotrivă, în mod normal, rudele nu sunt dezmoștenite complet. Legea prevede o cotă obligatorie care corespunde la jumătate din cota legală a succesiunii. Obligațiile succesoriale ale unicului moștenitor includ astfel plata cotei obligatorii către soții și partenerii îndreptățiți, părinții

sau copiii defunctului. Abaterile în ceea ce privește dreptul la partea obligatorie pot rezulta din circumstanțe care au fost nerezonabile pentru testator, de exemplu în cazul beneficiarilor părții obligatorii, care au comis o infracțiune în temeiul Codului penal.

Conform procedurii de separare a bunurilor, doar partea de bunuri care aparține defunctului este inclusă în succesiune. Astfel, în acest caz, nu există o egalizare a prestațiilor la sfârșitul căsătoriei. Conform regimului comunității de bunuri, bunurile soților sunt considerate ca fiind deținute în comun, astfel, soțul supraviețuitor deține deja jumătate din acestea înainte de moștenire. Legislația prevede că, pe lângă moștenitorii de gradul întâi, soțul supraviețuitor are dreptul la un sfert din totalul bunurilor și, pe lângă moștenitorii de gradul doi, la jumătate. Uneori, poate fi justificat ca soțul supraviețuitor să renunțe la moștenire și să se supună așa-numitului regim matrimonial. Prin urmare, în locul sumei forfetare, persoana în cauză solicită egalizarea salariului calculat în mod specific și a cotei obligatorii. Soțul sau soția trebuie să își valorifice drepturile față de moștenitorii defunctului. Această procedură durează uneori mult timp și, prin urmare, este mai recomandabilă în cazul în care veniturile reale sunt foarte mari.

Dreptul legal la moștenire al soțului/soției în legislația germană. Suma pe care o moștenește soțul/soția depinde de rudele care mai sunt în viață și de acordul la care au ajuns soții cu privire la bunuri. În cazul în care mai există rude în viață din primul grad, soțul sau partenerul înregistrat primește, în general, un sfert din moștenire. În cazul în care au rămas doar rude de gradul doi sau bunici, acesta moștenește jumătate. În cazul în care au mai rămas doar rude de gradul trei care nu sunt bunici, soțul moștenește singur. Acest lucru este valabil și în cazul în care mai există rude în viață într-o ordine și mai îndepărtată. În plus, regimul matrimonial joacă un rol important. În lipsa unui acord notarial privind regimul de proprietate, numit și contract de căsătorie, se aplică regimul juridic de propri-

etate. Soții trăiesc apoi într-o comunitate de câștiguri acumulate.

Opțional, în cazul unei moșteniri comune a câștigurilor acumulate, soțul primește un sfert din moștenire sub formă de sumă forfetară pentru a egaliza câștigurile, în plus față de partea legală a moștenirii. Partea rămasă din moștenire revine rudelor persoanei decedate. Prin urmare, într-o comunitate de câștiguri cumulate, un soț primește, în cazul unei moșteniri, în total jumătate din moștenire în plus față de rudele în viață de gradul întâi și trei sferturi din moștenire în plus față de moștenitorii de gradul doi.

Moștenitorii de gradul întâi, adică copiii, nepoții și strănepoții, moștenesc după cum urmează: averea se împarte în mod egal între copii. Dacă unul dintre copii a decedat deja, partea sa de moștenire se transmite copiilor, adică nepoților defunctului, în cote egale.

Referitor la gradul al doilea, adică la părinții testatorului și la descendenții acestora, se aplică următoarele reguli: dacă ambii părinți sunt încă în viață, aceștia moștenesc singuri. În cazul în care unul dintre părinții defunctului a decedat înainte de moartea acestuia din urmă, părintele în viață moștenește jumătate, în timp ce jumătatea părintelui care a decedat înainte de moarte revine copiilor, adică fraților defunctului, în părți egale. În cazul în care ambii părinți au decedat înainte de moartea testatorului, întreaga moștenire revine fraților și surorilor defunctului, în cote egale. În cazul în care un frate sau o soră nu mai este în viață, partea lor trece la copii, adică la nepoții defunctului.

În cazul celui de-al treilea grad, se aplică în mod corespunzător regulile celui de-al doilea grad: dacă toți cei patru bunici sunt în viață, doar aceștia moștenesc în cote egale. Bunicii decedați sunt înlocuiți de descendenții lor, adică unchii, mătușile și verii defunctului, tot în cote egale.

Aspecte comparative privind transmisiunea masei succesoriale în legislația Turciei

În general, dreptul succesoral acționează

ca o punte de legătură pentru drepturile și raporturile juridice dintre persoana decedată și persoanele îndreptățite în momentul decesului acesteia (Ahmet KILIÇOĞLU - Legea privind succesiunea) [19]. Dispozițiile Legii privind succesiunea dau naștere la dispoziții și rezultate doar în caz de deces, nefiind aplicate atunci când nu intervine decesul sau din motive similare. Dreptul succesoral reglementează drepturile persoanelor rămase în urma unui deces sau din motive similare și ce fel de drepturi le vor fi transmise de la persoana decedată. În Turcia, există un sistem mixt în dreptul succesoral și, la fel ca în unele țări, bunurile sau drepturile persoanei decedate nu trec doar la rude și nici doar la stat. Moștenirea defunctului trece la rudele sale cu un anumit sistem de clasificare la momentul decesului. În cazul în care defunctul nu are moștenitori legali sau voluntari, atunci bunurile defunctului sunt transferate statului. Moștenirea este împărțită în două categorii: moștenirea legală, în cadrul normelor stabilite de lege, sau moștenirea voluntară, prin voința proprie a defunctului înainte de deces.

Moștenirea legală este reglementată de articolul 495 din Codul Civil turc [7], în conformitate cu care rata de moștenire a soțului supraviețuitor al persoanei decedate este de $\frac{1}{2}$ dacă moștenitorul nu are copii. Restul de $\frac{1}{2}$ parte din moștenire aparține mamei și tatălui defunctului. Aceste cote de moștenire diferă în cazul în care persoana decedată are copii. Astfel, cota de moștenire a soțului supraviețuitor este de $\frac{1}{4}$. Restul de $\frac{3}{4}$ aparține copiilor sau copilului. Dacă copilul defunctului a decedat înaintea acestuia, dar copilul său are un copil, partea de moștenire îi revine acestuia. În cazul în care bunicii persoanei decedate și copiii acestora sunt moștenitori împreună, soțul moștenește trei sferturi din moștenire, iar dacă aceștia lipsesc, soțul moștenește întreaga moștenire. Dacă moștenirea este voluntară, persoana decedată poate desemna moștenitorii prin încheierea unui contract de moștenire cu persoanele pe care le dorește ca moștenitori înainte de decesul său sau printr-un testament pe care îl întocmește.

Contractul de moștenire, în conformitate cu articolul 527 din Codul Civil turc, prevede că moștenitorul poate fi obligat să lase moștenirea sau anumite bunuri persoanei cu care a încheiat un contract de moștenire sau unei terțe părți. Moștenitorul poate dispune liber de bunurile sale ca și până acum, cu toate acestea dispozițiile sale testamentare sau donațiile care nu sunt în concordanță cu obligațiile asumate prin contractul de moștenire pot fi contestate. De remarcat faptul că contractul de moștenire nu intră în vigoare imediat după încheierea contractului, ci în momentul decesului.

Testamentele sunt reglementate de articolul 532 din Codul Civil turc și de continuarea acestuia și fac obiectul unor norme stricte. Un testament care nu este întocmit în conformitate cu normele prevăzute de lege nu are nicio valoare și niciun efect în lumea juridică. Potrivit legii, un testament poate fi făcut în mod formal sau în scris, de mâna moștenitorului sau verbal. Dacă persoana care lasă o moștenire dorește ca testamentul său să rămână secret după deces, aceasta poate întocmi un testament autentic. Conform unui testament autentic, persoana își explică dorințele în fața funcționarului și a martorilor.

Obiectivul legiuitorului este, de fapt, de a reglementa ultimele testamente ale persoanelor care lasă o moștenire în condiții dificile. Din acest motiv, conform legii, prima condiție pentru a face un testament verbal este ca persoana care lasă moștenirea să se afle în circumstanțe excepționale. În conformitate cu articolul 539 din Codul civil, în cazul în care testatorul nu poate întocmi un testament oficial sau scris din cauza unor circumstanțe excepționale, cum ar fi pericolul iminent de moarte, boala, războiul etc., acesta poate solicita un testament oral. Când apar astfel de circumstanțe, testatorul își declară ultima voință celor doi martori prezenți alături de el, iar aceștia o consemnează în scris. Astfel, cei doi martori semnează testamentul și îl depun fără întârziere la un tribunal sau la o instanță de judecată, declarând judecătorului că îl consideră pe moștenitor competent

să facă un testament și că acesta le-a comunicat ultimele sale dorințe în circumstanțe excepționale.

În concluzie este de remarcat faptul că printre procesele care marchează etapa actuală de evoluție a dreptului succesoral autohton, se înscrie procesul transmisiunii patrimoniului succesoral, care este un proces firesc și absolut necesar pentru o democrație autentică, deziderat spre care tinde de ani buni Republica Moldova.

Prin prisma studiului comparativ, ținem să menționăm, că în principiu legislația în domeniul dreptului succesoral din alte state, cum ar fi Spania, Italia, Germania, Turcia,

au multe asemănări cu cadrul normativ succesoral din Republica Moldova. Cu toate acestea, cu titlu de precizare constituie un imbold semnificativ faptul că legislația succesorală aplicabilă transmisiunii masei succesoriale în țara noastră este aproape de legiferarea unor țări europene.

Totuși, considerăm că practica judiciară ce se va acumula pe parcursul următorilor ani, de după modernizarea Codului civil din 01.03.2019, va contura un ansamblu de probleme ce vor ține de transmiterea masei succesoriale și drept consecință va forma un teren de lucru atât pentru cercetători, cât și pentru practicieni.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

1. Adam I., Rusu A. Drept civil. Succesiuni, Editura All Beck, București, 2003.
2. Bănescu I. Locul și momentul deschiderii procedurii succesoriale, Chișinău, 2017.
3. Chirică D. Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile, Editura C.H.Beck, București, 2014.
4. Cojocari E., Constantinescu E., Bănărescu I., Perederco V. Drept succesoral, Chișinău, 2015.
5. Cotele și scutirile stabilite pentru impozitul pe succesiuni și donații au fost prevăzute la articolul 2 alineatul (48) din Decretul-lege nr. 262 din 2006. Disponibil: <https://www.agenziaentrate.gov.it/portale/web/guest/schede/pagamenti/imposta-di-successione/aliquote-e-franchigie> (accesat la 01.02.2023).
6. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86/661 din 22.06.2002. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135157&lang=ro# (accesat la 01.02.2023).
7. Cod civil Turcia, TÜRK MEDENİ KANUNU: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf> (accesat la 01.02.2023).
8. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro# (accesat la 01.02.2023).
9. Constituția spaniolă din 1978: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf> (accesat la 01.02.2023).
10. Codice civile, Libro II, Titolo I, Disposizioni generali sulle successioni. Disponibil: <https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-secondo/titolo-i/> (accesat la 01.02.2023).
11. Decretul regal din 24 iulie 1889 de publicare a Codului civil: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889> (accesat la 01.02.2023).
12. Félix C. Paz Espinoza, Catedrático Emérito de Derecho de Sucesiones y Derecho de Familia en la carrera de Derecho de la Facultad de Derecho y Ciencias Políticas de la Universidad Mayor de San Andrés (UMSA) Juez Público de Familia en el Distrito Judicial de La Paz.
13. HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SU-

- PREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA „Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației la examinarea cauzelor despre succesiune” nr.13 din 03.10.2005. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=68 (accesat la 01.02.2023).
14. Legea privind succesiunea în Turcia. Disponibil: <https://www.turkse-advocaat.eu/tr/turk-miras-hukuku> (accesat la 01.02.2023).
15. Legea 29/1987, din 18.12.1987, privind impozitul pe moșteniri și donații. <https://www.boe.es/eli/es/l/1987/12/18/29/con> (accesat la 01.02.2023).
16. Legea 1629/1991, din 08.11.1991, Regulamentul privind impozitul pe moșteniri și donații. <https://www.boe.es/eli/es/rd/1991/11/08/1629/con> (accesat la 01.02.2023).
17. Legea 10/2008, din 10 iulie, privind cartea a patra a Codului civil al Cataloniei, referitoare la succesiuni. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2008-13533> (accesat la 01.02.2023).
18. Moștenirea. <https://www.altalex.com/documents/news/2019/09/24/eredita-tutto-quello-che-devi-sapere-sulle-succezioni-ereditarie> (accesat la 01.02.2023)
19. Prof. Dr. Ahmet M. KILIÇOĞLU, editura Karton kapak, Turcia 2021.
20. REGIO DECRETO 16 marzo 1942, n. 262 Approvazione del testo del Codice civile. (042U0262) (GU Serie Generale n.79 del 04-04-1942) / DECRET REGIO nr. 262 din 16 martie 1942 Aprobarea textului Codului civil. (042U0262) (JO Seria generală nr. 79 din 04-04-1942).
21. Succesiunea testamentară. https://es.wikipedia.org/wiki/Sucesi%C3%B3n_intestada (accesat la 01.02.2023).

DESPRE AUTORI

Evghenia GUGULAN,

*doctorandă,
asistent universitar, Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: gugulan.eugenia@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-5960-1164*

Iuliana MURSA,

*masterandă,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ianamursa512@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2958-0163*